

Diplomitöö
370476

E. V.

TARTU ÜLIKOOLA

DIPLOMISTEADUSKORD

Stud. jur. Leida A l l i k-S e k k e r 9 märts 1944

Nr 38
TARTU

Prof. E. Tlus'ale
hindamiseks diplomitööna.
11. III. 1944. Õigus teaduskonna
dekanus aj. K.T.

J U U R D E K A S V U -

Õ I G U S.

Diplomitöö.

Averstaadi diplom; tõus.

14. 03. 44.

[Signature] A.A.

2373

Tartu 1944.

12. III. 44. Aruandekomitee
õiguspädevaks

E E S S Õ N A.

Juurdekasvuõigus moodustab endast võrdlemisi kitsasisulise käsitlusteema, sellepärast pole ta esinenud ka meelsasti tarvitatava kirjutamisainena.

Kui perekonnaõiguse ainestik on loonud akuutseid vaidlusi juristide vahel ja juba oma eluläheduse tõttu huvitab peaaegu iga tänapäeva kultuurinimest, siis pärimisõigus üldiselt - kuigi iseenesest väga oluline ja eluline instituut, on jäänud tahestahtmatult perekonnaõiguse varju.

Juurdekasvuõigus aga ühe pärimisõiguse kitsapiirilise alljaotusena pole isegi juristide poolt kuigi laialdast käsitlemist leidnud. Nii meie juriidilises ajakirjas "Õ i g u s", mis aja-

vahemikus 1920 - 38.a. on toonud igalaadiliste küsimuste üle sõnavõtte, ei leia meie otsekohe midagi öeldavat juurdekasvuõiguse kohta. Ainukesteks lähtepunktideks on kas seadused ise või siis jälle kommentaatorid, kes käsitledes kogu seadustikku, juba tervikluse mõttest aetuna pole jätnud vahele ka juurdekasvuõiguse küsimust.

Kuid juurdekasvuõigus on esinenud juba rooma õiguses ja esineb praegu moodsaimateski seadustikes ja on läbi teinud muutusi moodsa õiguse arengu suunas.

Tutvagem temaga esitatud töös lähemalt.

Tartus, märts 1944.

Leida Allik-Sekker

S I S U K O R D:

lhk.

EESSÕNA	2
§1. Juurdekasvuõiguse üldisest esinemisest ja tema mõiste	5
§2. Juurdekasv rooma õiguses	8
§3. Juurdekasvuõigus BES's	16
A. Juurdekasvuõigus seadusjärgsel pärimisel	22
B. Juurdekasvuõigus lepingujärgsel pärimisel	25
C. Juurdekasvuõigus testamendijärgsel pärimisel	27
D. Juurdekasvuõigus kaaslegataaride puhul	31
E. Juurdekasvu erinevused Eesti ja Liivi õiguses	35
§4. Juurdekasvuõigus TsS-eelnõus...	37
§5. Juurdekasvuõigus BGB põhjal....	42
§6. Juurdekasvuõigusest loobumine..	53
LÕPPSÕNA	56
OSUNDATUD TEOSED	57

§ 1. Juurdekasvuõiguse üldisest esinemisest ja tema mõiste.

Juurdekasvuõigus on rakendamist leidnud õige mitmete riikide seadustikes. Alussambana ja teejuhina esineb siin rooma õigus, milline on andnud ka termini *i u s a c c r e s c e n d i*. Rooma õiguse mõju leiame paljudes tänapäeva seadustes.

Kõik suuremad seadusekogud on sisse võtnud juurdekasvuõiguse. Nii on küsimust käsitlenud CC, BGB, BES ja näit. itaalis, hispaania, rumeenia, portugali, bulgaaria, hollandi ja taani õigus. Elavat tähelepanu on küsimus köitnud Ameerikas. Nii leiame temast jälgi Mexikos, Tšii-lis, Argentiinas, Uruguays jt. maades.¹

Siinjuures on oluline alla kriipsutada, et

1 Vt. Schlegelberger, op.cit.lhk.237-242

just BES, õigusteadlikus kirjanduses tuntud ka " Liv-, Est- und Kurländisches Privatrecht'i" nime all, on teemaksolevat õigust väga täpselt selgitanud ja peaaegu ainukese seadusena omab s u n d i v a t iseloomu.², mille kõrval alles BGB'd jt., näit. argentiina ja tšiili vastavaid seadusi võiks mainida.

Edasi tuleb tähendada, et juurdekasvuõiguse vaatlusel esineb raskusi ka sellepärast, et puudub ühtlane terminoloogia; nii nimetatakse mõnel pool juurdekasvuks i g a s u g u s t pärandiosa suurenemist kaaspärijate puhul ka siis, kui see ei põhjenegi mõne kaaspärija väljalangemisel. Viimane moment on aga just oluline juurdekasvuõiguses. Teiselt poolt juhtudel, kus juurdekasv

²Vt. Schlegelberger, op.cit.lhk.242 - "Das Anwachsungsrecht ist nur nach dem Liv-, Est- und Kurländischen Privatrecht(Art.2880,2897) -ausser für Testamentserben in Liv- u.Estland(Art.2899) z w i n g e n d e s Recht.

tegelikult esineb, on juurdekasvuõigus asendatud teise terminiga. Näit. saksa õiguses seadusjärgse parimise korral, kus mõiste "juurdekasv" ssemel esineb "pärandiosade suurenemine"³.

Üldiselt esineb juurdekasvuõigus nii parimise kui ka legaatide juures, kus tema tekkimiseks vajalise eeldusena esineb ühe kaaspärija või ühe kaaslegataari väljalangemine, milline nähe omakorda võib ilmsiks tulla kas enne või pärast pärandi avanemist.

Nii siis juurdekasvuõigus on l k a a s p ä r i j a või k a a s l e g a t a a r i väljalangemisel tema k a a s p ä r i j a t e l e resp. k a a s l e g a t a a r i d e l e j u u r d e t u l e v o s a. Selliselt mõistetakse üldiselt juurdekasvu nii rooma kui ka saksa ja teistes õigustes.

³Vt. Schlegelberger, op.cit.lhk.238

§ 2. Juurdekasv rooma õiguses.

Enne oma teema lähemat käsitlust olgu tähendatud mõningad rooma pärimist iseloomustavad üldjooned.

Rooma õiguse põhjal surnu varandus moodustas kõigi temal lasuvate koormustega ja temast tulenevate õigustega terviku ja selliselt tervikuna läks ta ka üle pärijatele. Vastandina nüüdisaja vaatele, kus pärandijätja võib osa varanduse kohta teha testamendi, osa anda lepingjärgsetele pärijatele ja osa kohta jätta üldse korraldus tegemata; oli rooma õiguses pärandijätjal võimalus valida vaid kahe mooduse vahel, kas teha testament või jätta pärand seadusjärgsetele pärijatele. Siinjuures tuleb alla kriipsutada veel asjaolu, et nii ühel kui ka teisel juhul pidi see korraldus haarama tervet pärandit, sest seaduses kehtis range nõue: "Nemo pro parte testatus pro

parte intestatus decedere potest."

Põhimõtteliselt langes igale pärijale kogu varandus. Kui aga esines mitu pärijat (concursu partes fiunt), siis sai iga pärija kõik õigused ja ka kohused oma osale, v.a. jagamatute kohustuste puhul, kus ta pidi piiratult vastutama kogu kohustuse eest.

Juurdekasvuõigus võis nii siis esineda nii seadusjärgse (hereditas legitima e. successio ab intestato) kui ka testamendijärgse (hereditas testamentaria) pärimise puhul.

Juurdekasvuõiguse peamisteks tunnusteks rooma õiguses on:

1. juurdekasv tekib seaduse enda jõul,
2. juurdekasvuõigusest ei või keelduda ja
3. juurdekasvuõigusega omandatav osa toob kaasa ka temal lasuvate koormuste täitmise (portio accrescit cum suo onere).

Juurdekasvuõigus tekib üldiselt siis, kui

l mitmest pärimisele kutsutud kaasparijast välja langeb, ilma et ta oma murdosa oleks jõudnud omandada⁴. Sel viisil vabanev osa kasvab siis teistele pärandi omandanud kaasparijatele. Juurdekasvuõigus ei teki, kui vabanenud osale prentendee-rib keegi substituudina või transmissiooni⁵ põhjal, kusjuures transmissioonil on eesõigus substituutsiooni ees⁶.

Vabanev osa langeb kõigile kaasparijaile mitte peade järgi, vaid proportsionaalselt nende murdosadele.

Kui esinevad aga nn. re conjuncti parijad, s. o. pärandijätja on kaks või enam parijat määratud üheskoos ühele pärandiosale, siis neist ühe parija väljalangemisel on õigus vaba-

⁴Vt. Sohm, op. cit. lhk. 615

⁵Transmissioon esineb siis, kui parija on üle elanud pärandi avamise momendi, tema õigusjärglased omavad universaalse sukts. põhjal surnu õigused pärandi suhtes.

⁶Vt. Sohm, op. cit. lhk. 615

nevale osale ainult sel viisil ühendatud pärijatel. Sama kehtib ka in stirpes successio korral⁷.

Erilist tähtsust evib juurdekasv testamendijärgsete pärijate puhul. Nagu eespool juba tähendatud, läks testamendi tegemise korral kogu pärand testamendijärgsetele pärijatele. Oli pärandijätja testamendis igale pärijale tema osa määratud, need osad aga moodustasid kokku rohkem kui kogu pärandi, siis vähendati neid osi proportsionaalselt; või kui üks osa pärandit jäi testamendi järgi vabaks, siis suurendati iga testamendijärgse pärija osa, nii et igal juhul kuulus kogu pärand jäägitult jagamisele testamendijärgsete pärijate vahel. Kui siis testamendijärgsetest pärijatest üks langes välja, kasvas vabanenud osa teistele testamendijärgsetele pärijatele juurde, mitte kunagi aga seadusjärgsetele pärijatele nagu täna-

⁷Vt. Sohm, op.cit.lhk.615

päeval see moodusena esineb⁸.

Juurdekasvuõigus testamendijärgse parimise osas ei esinenud kogu rooma ajal piiramatult, vaid tema suhtes esines kitsendusi. Eriti keisrite ajal ilmunud "Lex Julia et Papia Poppaea" tõi erinevusi senistesse tõekspidamistesse. Selle seaduse ülesandeks oli soodustada lapserikkaid perekondi ja teiselt poolt esines terve rida kitsendusi vallaliste ja lapsetute suhtes. Viimased ei omanud isegi pärimisõigust. Esines nn."caducum'i" institut⁹, mis endast moodustas pärandiosa, mille testaator oli määranud nn."pärimiskõlbmatutele", kellena "Lex Julia et Papia Poppaea" mõistes esinesid ülalpoolnimetatud ilma seadusliku põhjuse ta vallalised (caelibes) ja lapsetud (orbi),

⁸Vt.Sohm, op.cit.lhk.615

⁹Vt.Sohm, op.cit. " 527, kus ta tsiteerib Gaj.Inst.II § 286 :Caelibes per legem Juliam hereditates legatque capere prohibentur; item orbiper legem Papiam ob id, quod liberos non habebant,dimidias partes hereditatum legatorumque perdunt.... eaque translata sunt ad eos, qui in eo testamento liberos habent, aut si nullus liberos habebit, ad populum.

kusjuures esimesed neist olid päris kõlbmatud, teised osaliselt.

Muidugi ei langenud siis pärand niisugustele määratutele, vaid sel viisil vabanenud osa, nn. caducum läks ühes temal lasuvate kohustustega, kas a) lapsiomavatele testamendijärgsetele pärijatele,

b) lapsiomavatele legataaridele või eelmiste puudumisel langes

c) riigikassale, millist vabariigi ajal nimetati aerarium, alates Caracalla ajast fiskus.

See caducumi inst. tõrjus juurdekasvuõiguse inst. tagaplaanile.

Traditsiooniline juurdekasvuõigus kehtis esmajoones testamendis nimetatud ascendentidele ja descendentidele kuni 3. astmeni¹⁰.

¹⁰ Sohm, op.cit. lhk.616

Caducumi inst. kaotati Justinianuse õiguses ja Corpus iuris Civilises kehtib jälle ius accrescendi endisel kujul.

Eraldi on käsitletud juurdekasvuõigust *sui heredes*¹¹ pärijate suhtes. Teatavasti tegi rooma õigus vahet :

a) *sui heredes* pärijate (testaatori kõige lähemad veresugulased - pojad ja tütreid), kes said pärijateks *ipso iure* alates pärandijätja surma momendist ja

b) *extranei heredes* pärijate, kes astusid pärimisõigustesse pääle sellekohase tahteavalduse, vahel.

Roomaõiguse testamendi kehtimiseks oli vajaline, et pärandijätja selgesõnaliselt pidi testamendis korralduse tegema *sui heredes* pärijate kohta, s.t. pidi neid selgesõnaliselt päri-

¹¹Vt. Sohm, op.cit. lhk.607

jateks nimetama või pärandist ilma jätma¹².

Kui pärandijätja oli selle nõude vastu eksinud, siis filius suus puhul oli niisugune testament tühine ja selle asemele astus eelmine testament või selle puudumisel seadusejärgsed pärijad. Kui aga muude sui heredes'ite suhtes oli selle nõude vastu eksitud, siis jäi testament jõusse ja nimetatud suid astusid testamendijärgsete pärijate kõrvale (scriptis heredibus adcrescunt) ja pärisid testamendis nimetatud extranei heredes kõrval kokku $\frac{1}{2}$ pärandist ja nimetatud suide kõrval igauks ühe peiosa.

Nii siis siingi on tegemist ühe erineva juurdekasvu juhuga.

Rooma õiguses on eraldi puudutatud ka juurdekasv legaatide¹³ puhul. Juurdekasvuõigus esineb ainult siis kui mitu legataari on määratud ühele legaadile ilma osi määramata. Langeb siis üks neist välja, läheb vabanev osa kaaslegataaridele.

¹² Titius heres meus esto. Titius filius meus ex-
¹³ heres esto, millele tuli lisada põhjus.

Vt. Sohm, op.cit. lhk.632

§ 3. Juurdekasvuõigus BES's.

Meil praegu kehtiva juurdekasvuõiguse aluseks on BES, kuna uus TSS-eelnõu pole veel seadusejõusse astunud.

Et saada ülevaadet juurdekasvuõiguse institutidist meie õiguses, peab just kõigepealt BES-i vastavad §§-d lähemale käsitlesele võtma.

BES's on seda küsimust suhteliselt teiste seadustega võrdlemisi ulatuslikult vaadeldud. Ta võtab enda alla §§-d 2878-2906, peale seda osaliselt seda küsimust puudutavad §§-d.

Kogu käsitelu omab jaotustena:

- I Kaaspärijate juurdekasvuõigus Kuramaal;
alajaotused: 1) üldised eeskirjad,
2) juurdekasvuõigus seadusjärgs. pärijate vahel,
3) juurdek.õigus test.järgs. pärijate vahel,
4) juurdek.õigus lep.järgs. pärijate vahel.
- II Kaaspärijate juurdekasvuõigus Eesti- ja Liivimaal.
- III Kaaslegataaride juurdekasvuõigus.

Juurdekasvuõigust BES's on käsitletud muude hulgas lähemalt Dr. Carl Erdmann, kes oli muide ka Tartu ülikooli õppejõud, oma teoses "System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland."

Siinkohal tuleb veel kord alla kriipsutada, et pärimine kuulub universaalse suksessiooni nähete hulka, samuti juurdekasvuõigus kujutab endast nähtu, mis on seotud universaalse suksessiooniga¹⁴.

BES'S ei leia me täpset juurdekasvuõiguse definitsiooni, kuna sääl on vaid kaudselt tähendatud, et kui üks mitmest kaaspärijast ei saa või ei taha ükskõik missugusel põhjusel temale kuuluvat pärandiosa vastu võtta, siis sääljuures vabamenud pärandiosa langeb juurdekasvuõiguse põhjal

¹⁴Vt. Erdmann, op. cit. lhk. 425 - Das Accrescenzrecht des Erben entspringt aus der Untheilbarkeit des Erbschaftserwerbs, ist eine nothwendige Consequenz der Universalsuccession.

teistele kaasparijatele¹⁵.

Edasi paneme tähele käsitletavat insti-
tuuti üldiselt.

I kategooriana olgu mainitud alljärgnev:

1. juurdekasvuõigus saabub s e a d u s e -
g a¹⁶, ta ei vaja erilist omandamist
ega vastuvõttu;
2. juurdekasvule õigustatu ei saa l o o -
b u d a¹⁷ selle vastuvõttust;
3. pärandijätja pole õigustatud tema saa-
bumist k e e l a m a¹⁸.

II Juurdekasvuõiguse mõjulepääsu sulgevad välja
järgmised asjaolud:

1. kui väljalangenud parijale on määratud
a s e p ä r i j a¹⁹ ja
2. kui pärija alles peale pärimisele kutsu-

¹⁵Vt. BES §2878 - Kann oder will einer von mehre-
ren Miterben aus welchem Grunde es sei, nicht
Erbe sein, so fällt der dadurch erledigte Antheil
vermöge des Anwachsungsrecht an die übrigen Mit-
erben.

¹⁶Vt. BES § 2880

¹⁷Vt. ibid.

¹⁸Vt. ibid.

¹⁹Vt. BES § 2879

mist sureb, millisel korral temale juurdekasvuõiguse põhjal langev pärandiosa läheb edasi tema pärijatele²⁰.

III Ühe pärija väljalangemise tõttu vabanev osa läheb üle teistele kaaspärijatele kõigi temal lausuvate koormustega²¹. Eriti on seadus rõhutanud, et väljalangenud pärijale pealepandud legaadid tuleb täita, v.a. juhtum, kus väljalangenud pärija nimetamine oli algusest peale tühine.

IV Edasi on seaduses mainitud juhud:

1. kus pärija sureb p e a l e pärandi omandamist ja peale tema surma langeb üks kaaspärijaist välja, siis esineb analoogiline juhtum eelmainitud II 2-ga ja nimelt juurdekasv langeb omakorda surnu pärijatele²² ja
2. esineb olukord, kus testaator on määranud j ä r e l p ä r i j a. Langeb nüüd mõni esialgse pärija (fidutsiaari) kaaspärijatest välja ja talle langeb selle

20

-
21	Vt. BES §	2879
22	Vt. BES §	2882
	Vt. BES §	2881

tagajärjel teatav osa parandist, milline pole koormatud fideikomissiga, siis võib fidutsiaar selle osa jätta endale, ega pole seda kohustatud loovutama järelpärijale (fideikomissarile)²³. Analoogiliselt pole kohustatud ka pärija, kes oma parandi on müünud, talle juurdekasvuõiguse põhjal langetavat osa ostjale andma.

Seoses selle instituudi üldise käsiteluga võib üles kerkida rida küsimusi. Näit. juurdekasvuõiguse põhjal ülemineva osaga seosesolevate koormuste täitmine. On selge, et kõik üleminevat osatäitjad koormavad maksud, võlad ja legaadid tuleb täita. Kuis on lugu aga koormustega, mis üldiselt parandil lasuvad, näit. üldised parandi võlad? Ka neid tuleb kõigile osadele jagada, järelilikult ka juurdekasvule õigustatud tuleb neid proportsionaalselt kanda²⁴.

²³Vt. BES § 2883

²⁴Vt. Erdmann, op.cit. lhk.429

Eespool üldist juurdekasvuõiguse mõistet andes, nägime, et ta aluseks on - kui üks kaaspärijaist ei saa või ei taha pärandit vastu võtta. Kui aga pärija on juba pärandi omandanud ja siis mõni kaaspärijatest välja langeb, on siis tegemist juurdekasvuga või mõne muu instituudiga? BES'i § 2881 põhjal, milline lausub "Wenn ein Erbe nach Erwerbung der Erbschaft gestorben ist, und hierauf ein Miterbe wegfällt, so kommt das A n w a c h s u n g s r e c h t den Erben des Ersteren statt", võib järeldada, et siin on tegemist juurdekasvuga. Erdmann aga ütleb: "Hat der Miterbe seinen Erbtheil schon e r w o r b e n, so findet keine Accrescenz, sondern Vererbung auf die Erbeserben statt und selbst wenn alle etwai-gen Erbeserben wegfallen, kann nur von einem b o n u m \ v a c a n s ²⁵ nicht von Anwachsung die Rede sein."

²⁵
Vt. Erdmann, op.cit.lhk.427

Need üldised eeskirjad olid kehtivad nii Kura-, Liivi- ja Eestimaal, v.a. mõningad erinevused, milliseid loetlen allpool. (Vt.lhk. 35-37).

Edasi vaatame juurdekasvuõigust eraldi a) seaduse, b) lepingu- ja c) testamendijärgsel pärimisel ning d) kaaslegataaride puhul.

A. Juurdekasvuõigus seadusjärgsel pärimisel.

Üldpõhimõtteks on siin: Vabanenud pärandiosa saavad need kaaspärijad, kes selle oleksid saanud kui väljalangenut üldse poleks esinenud, kusjuures kaaspärijate õigus v a b a n e n u d pärandiosale on proportsionaalne nendele määratud pärandiosa suurusele²⁶.

Kui seadusjärgsele pärijale on seadusega määratud k i n d e l murdosa, siis ka juurdekasvuõigusele toetudes pole tal õigust rohkemale kui see murdosa²⁷. Sellise kindla murdosaga

²⁶Vt. BES § 2884
²⁷Vt. BES § 2886

kitsendatuks võivad olla näit. sundosa pärija, üleelanud abikaasa.

Seadusjärgseid pärijaid võib olla mitmet liiki; näit. ühed, kes pärivad p e a d e , teised, kes asuvad pärimisele p õ l v e d e järgi. Langeb üks peade järgi pärija välja, siis seetõttu vabanenud osa jagatakse põlvede järgi pärijaile, kusjuures jagamine toimub vastavalt põlvede arvule. Kui aga üks samasse põlvkonda kuuluvast välja langeb, siis on juurdekasvule õigustatud vaid samasse põlvkonda kuuluvad isikud. Teistesse põlvkondadesse kuuluvad pärijad omavad õiguse vabanenud osale vaid siis, kui samas põlvkonnas pole enam ühtegi õigustatud²⁸.

Siinjuures peataksin veidi lähemalt ka p e a ja p õ l v e d e pärimise juures. On teada, et seadusjärgse pärimise korral on üheks tähtsaimaks pärimise aluseks - veresugulus, mille lähidust ja

²⁸Vt. Erdmann, op.cit.lhk.430, BESS 1885

pärimisele kutsumist selgitavad 2 süsteemi:

1. *i n c a p i t a* (peade järgi), vana rooma süsteem, mille sisuks on sündide arv kahe isiku vahel. See moodus on muide leidnud kasutamist üldreeglina ka BES-s.

2. *P a r e n t e l a* (põlvede süsteem), kus sugulust määratakse põlvede (sugulusjoonte) põhjal. See süsteem on rakendatud TsS-eelnõus tüvikondade süsteemi nimetuse all, kusjuures 1 tüvikond koosneb isast koos tema alanejatega.

Erandi BES's üldiselt esinevast *i n c a p i t a* süsteemist moodustab eestamisõiguse (ius retentionis) mõjulepääs, sest sel juhusel leiab pärandi jagamisel tarvitust *i n s t i r p e s* süsteem²⁹. Eestamisõigus kujutab õigust, mille põhjal ^{ka} pärandijätja kaugemad alanejad oma surnud vanema asemele astuvad ja ühtekokku sama palju

²⁹Vt. BES § 1889

pärandist saavad nagu nende vanem oleks saanud pärandi-jätjat üle elades.

Eestamisõigus on kehtiv ka pärandijatja täis- ja poolvendade ja õdede lastel; ei oma kehtivust aga nende lastelastele.

Pärandijatja surnud vendade ja õdede lapsed pärivad ainult siis põlvede järgi kui nad koos pärandijatja õdede ja vendadega pärivad.

Kui nad koos pärandijatja õdede ja vendade lastega pärimisele kutsutakse, siis jagatakse neile langenud pärandiosa p e a d e järgi.

Ülaltoodu oli eespooltähendatud juurdekasvu, mis esines peade ja põlvede pärimise puhul, lähemaks ilmestamiseks.

B. Juurdekasvuõigus lepingujärgsel pärimisel.³⁰

BES's on selgesõnaliselt toodud ka juurdekasvuõigus lepingujärgsetele pärijatele. Erdmann

³⁰Vt. BES §§-d 2894-2896

näit. leiab, et lepingjärgse pärimise puhul ei saa õige juurdekasv üldse kõne alla tulla³¹.

Üldisteks alusmõteteks juurdekasvu instituudi kohta on:

1. Juurdekasv esineb lepingjärgsete pärijate puhul vaid siis, kui neile on määratud üks pärandiosa ilma lähema korralduseta, kui palju igauks sellest ühisest osast peab saama. Langeb siin üks lepingjärgne pärija välja, läheb tema vabanenud osa teistele jagamatule osale pretendeerijaile.

2. Muul korral ühe lepingjärgse pärija väljalangemisel läheb vabanenud osa seadusjärgsetele pärijatele. Ainult juhul kui testaator on selgesõnaliselt tähendanud, et ühe lepingjärgse pärija väljalangemisel selle osa läheb teistele

³¹Vt. Erdmann, op.cit. lhk.426 - " ganz abweichenden Grundsätzen folgt hierin die vertragsmässige Erbfolge, welche als der deutschrechtlichen Singularsuccession entsprungen, eine wahre Accrescenz gar nicht kennt.

lepingjärgsetele pärijatele, ei oma seadusjärgsed sellele osale õigust.

3. Esineb aga olukord, kus lepingjärgsed ja testamendijärgsed pärijad kõrvuti esinevad, siis ühe testamendijärgse pärija väljalangemisel (kui enam testamendijärgseid pärijaid pole) läheb vabanenud osa testataori seadusjärgsetele pärijatele.

Lepingjärgse pärimise puhul on huvitav alla kriipsutada nähtu, et juurdekasvuõigus siin just esmajoones seadusjärgseid pärijaid soodustab, nähtavasti asetab seadus lepingjärgsed pärijad enam kontrahendi³² seisukohale, mille tagajärjel ta ka n.ö. puhtpärijaid eesõigustab.

C. Juurdekasvuõigus testamendijärgsel pärimisel.

Siinkohal on kõigepealt oluline teha vahet kahe mooduse vahel:

³²Vt. Erdmann, op.cit.lhk.433

a) kas igale pärijale on eraldi määratud kindel pärandiosa või

b) mitmele pärijale on antud ühisele teatav pärandiosa, ilma et lähem jagamiskord oleks esitatud, sest olenevalt sellest kujuneb ka juurdekasvuõiguse mõjulepääs.

Kui langeb nüüd välja üks pärija, kellele kindel pärandiosa on määratud, siis sel viisil vabanenud pärandiosa läheb jagamisele proportsionaalselt ülejäänud kaaspärijate vahel, kusjuures nn. ühendatud pärijad moodustavad ühe isiku³³.

Ühendatud pärijate probleemi käsitlem allpool.

Hoopis erinevaks kujuneb aga vabanenud osa saatus teisel juhusel. Siin ühe pärija väljalangemisel vabanenud pärandiosale on õigus ainult samale osale määratud pärijail ja nimelt jagavad

³³Vt. BES § 2887

nad juurdekasvava osa võrdselt omavahel. Teised pärijad võivad seesugust osa pärida ainult juhul, kui kõik ühiselt nimetatud pärijad on välja langenud.

Edasi vaatangi mn. ü h e n d a t u d pärijate (conjuncti) probleemi BES's. Siin esineb õige erinevaid võimalusi:

1. pärandijätja on mitu pärijat ü h e s lauses nimetanud s a m a l e pärandiosale (r e e t v e r b i s conjuncti);

2. pärandijätja on e r i n e v a t e s lauses määranud mitu pärijat s a m a l e osale (r e conjuncti).

Siinjuures ^{tuleb} tähelepanu juhtida asjaolule, et ühendatud pärijad ei ole need, kes küll ühes lauses ja isegi ühele pärandiosale on nimetatud, aga kelle osad on täpselt fikseeritud (v e r b i s t a n t u m conjuncti).

Juurdekasv ühe ühendatu väljalangemisel lä-

heb teistele ühendatutele, kusjuures re et verbis conjuncti omavad eesõigust³⁴ re conjuncti ees.

Ka võib testator ühendada mitu pärijat ühe kollektiivnime alla, näit. "minu vennad ja õed" või "A.lapsed", siis saavad ka nii ühendatud ühe osa, millise nad omavahel võrdselt jagavad. On aga pärandijätja testamendis üldsõnaliselt öelnud: "minu seadusjärgsed pärijad"³⁵, siis tuleb sellest aru saada, et testator ka pärandi jagamisel tahtis rakendada seadusejärgse pärimise põhimõtteid.

Nii siis näeme, et j a g a m a t u l t tervele pärandile või selle osale koosnimetatud või ka ühise nime all esinevad pärijad moodustavad võrreldes teiste pärijatega ühe isiku.

Näide:³⁶ Testamendis seisab: "A olgu minu pärija. B ja C on minu pärijad", siis A saab $\frac{1}{2}$ pärandist, B ja C koos teise poole. Kui eelnenud lausele lisandub: "D ja E pärivad A'ga koos", siis saavad A ja D ja E kokku $\frac{1}{2}$ (seega $\frac{1}{6}$ pärandist) ja B ja C teise poole (seega $\frac{1}{4}$ pärandist).

³⁴Vt. Erdmann, op.cit. lhk. 432

³⁵Vt. BES § 2128

³⁶Vt. BES § 2127

Esineb veel ka nähe, kus pärandijätja on pärandi jaganud mitme isiku vahel, nii et ta igale pärijale on määranud kindla r a h a s u m m a või a s j a, mitte pärandiosa, siis sel korral, kui testaator niisuguseid isikuid pole oma pärijateks nimetanud, koheldakse selliselt määratud l e g a t a a r i d e n a ³⁷ ja igäuks saab ainult temale määratu, kuna ülejäänud pärand läheb seasjärgsetele pärijatele. On aga testaator tarvitanud nende kohta terminit "pärija", siis neile määratud asjad ja summad moodustavad eellegaadi ja ülejäänud pärand läheb nende vahel võrdsele jagamisele.

Testaator võib ka pärijale määrata legaatte. Seesugune legaat on siis eellegaat.

D. Juurdekasvuõigus kaaslegataaride puhul.

Legaatide korral ei saa meie kõnelda õieti juurdekasvuõigusest, sest nagu eespool tähenda-

³⁷ Vt. BES § 2135

tud on juurdekasvuõigus seotud universaalse suktsessiooniga. Legaadid kujutavad endast aga singulaarse suktsessiooni nähtu. Juurdekasvuõigust legataaride juures käsitletakse kui erilist substituutsiooni³⁸.

Kaaslegataaridele langeb juurdekasvuõigus osaks ainult siis, kui üks asi on määratud mitmele legataarile nii, et puudub korraldus, kui suure osa igaks sellest asjast peab saama. Langeb siis nüüd üks legataare välja, siis tema osale omavad õigust tema kaaslegataarid³⁹.

Siinjuures tuleb rõhutada veel asjaolu, et väljalangemine peab sündima enne testaatori surma, sest muidu omavad legataarid juba testaatori surmaga legaadi niivõrd, et see resp. selle osanende pärijatele läheb, mispuhul muidugi kaaslegataaridele juurdekasv ei teki, v.a. kui väljalangenul pärijaid pole või need legaadist loobuvad⁴⁰.

³⁸Vt. Erdmann, op.cit.lhk.426

³⁹Vt. BES § 2901

⁴⁰Vt. Erdmann, op.cit.lhk.434

Legataaride juurdekasvuõigus omab võrreldes juurdekasvuõiguse üldiste põhimõtetega ka 2 täiesti erinevat juhtu: a) pärandijätja võib juurdekasvuõiguse k e e l a t a⁴¹,

b) legataarid pole k o h u s t a t u d juurdekasvuõigust kasutama⁴², mis ei takista aga nendele testamendis määratud legaadi vastuvõttu.

Kui nüüd keegi legataaridest ei saa või ei taha legaati omandada, siis jääb seaduse põhjal selline legaat legaadiga kohustatule (Onerirte)⁴³, kui aga ka niisugust pole, asetatakse legaat pärandisse ja jagatakse pro rata pärijate vahel vastavalt nende pärandiosa suurusele, välja arvatud kui testaator on teinud teiselaadilise korralduse.

Edasi pälvib tähelepanu, et vabanenud osaga kaasaskäivate koormuste suhtes tehakse vahet

⁴¹Vt. BES § 2904

⁴²Vt. ibid.

⁴³Vt. BES § 2902

selle põhjal, kas pärandijätja on kaaslegataarid nimetanud ü h e s (re et verbis conjuncti) või m i t m e s lauses (re conjuncti)⁴⁴. Esimesel juhul läheb vabanenud osale kaaslegataarile kõigi temal lasuvate koormustega (cum onere suo). Teisel juhul omandavad kaaslegataarid vabanenud osa ilma kohustuseta õiendada sellel lasuvaid koormusi.

Juurdekasv e i e s i n e⁴⁵ siis, kui üks asi on legeeritud mitmele sel viisil, et igale neist on määratud ka erinev legaadiga kohustatu.

Veel on seaduses mainitud juhtum, kus kaaslegataaridel on ü h i n e kasutusvaldus⁴⁶. Langeb hiljem mõni kaaslegataaridest välja, siis läheb juba väljalangenu omanduses olev osa teistele kaaslegataaridele ja isegi säärasele, kes oma esialgse legaadi olid vahepeal kaotanud. Siin omab kaaslegataar e e s õ i g u s e⁴⁷ selle väljalangenu

⁴⁴Vt. BES § 2903

⁴⁵Vt. BES § 2905

⁴⁶Vt. BES § 2906

⁴⁷Vt. Erdmann, op.cit. lhk.435

pärijate ees, kelle omanduses legaat oli. Testaator võib siin ka teiselaadilise korralduse teha.

Eelnenu oli üldine ülevaade juurdekasvuõigusest Kura õiguse põhjal.

Nüüd jälgime veel mõningaid erinevusi, millised esinevad selle instituudi osas Eesti- ja Liivi õiguses.

E. Juurdekasvu erinevused Eesti- ja Liivi õiguses.

Seadusejärgse ja lepingujärgse pärimise osas ei esine mingeid erinevusi.

Uudsusi omab aga juurdekasvuõiguse instituut testamendijärgse pärimise puhul.

Juurdekasv testamendijärgsetele pärijatele on võimalik vaid siis,

a) kui mitu isikut on määratud k o o s ühele pärandiosale või

b) k õ i k isikud on kutsutud koos pärimisele ja selliselt, et 1) pole määratud igale

tema osa või 2) esineb mingi üldsõnaline väljendus pärandi v õ r d s e s t jagamisest.

On aga määratud mõnele pärijaist k i n d e l osa⁴⁸ ja selline pärija välja langeb, siis läheb vabanenud osa seadusjärgsetele pärijatele, mitte kõigile kaaspärijatele nagu see oli kura õiguses (Vt. lhk.28).

Erinevus on ka see, et testaator võib juurdekasvuõigust ühendatud pärijate puhul k e e l a t a⁴⁹ ja anda ühe ühendatud pärija väljalangemisel vabanenud osa seadusjärgsetele pärijatele.

Pärijad pole kohustatud juurdekasvu k a s u t a m a⁵⁰, vabanenud osa läheb jällegi seadusjärgsete pärijate käsutusse.

Need kaks viimast punkti on jällegi vastandlikud kura õiguse üldpõhimõttele(Vt.lhk.18), omavad aga sarnadust kaaslegataaride juurdekasvuõigusega.

⁴⁸Vt. BES § 2898
⁴⁹Vt. BES § 2899
⁵⁰Vt. ibid.

§ 4. Juurdekasvuõigus TsS-eelnõus.

TsS-eelnõu käsitleb juurdekasvuõigust lühidalt, tuues siiski ära tema olulised momendid. Võrreldes BES'iga ei esine peaaegu midagi uut, sest TsS-eelnõu kujutab endast lühendatud kujul tõlget BES'st.

Esmajoones on muidugi jäänud välja vahetegu üheltpoolt eesti-liivi õiguse ja teiselt poolt kura õiguse vahel.

Siin on erinevuseks asjaolu, et parandijätja võib juurdekasvuõiguse k e e l a t a⁵¹. BES's nagu nägime, oli parandijätjal seesugune võimalus vaid eesti- ja liivi õiguses ühendatud pärijate ja üldiselt kaaslegataaride puhul.

Uus on TSS-eelnõu § 843, kus kõneldakse juurdekasvuõiguse põhjal pärijale üleläänud pärandipisast. Selline pärandiosa moodustab omaette

⁵¹Vt. TsS-eelnõu § 835 (võrdl. BES §§ 2899, 2904)

pärandiosa a) väljalangenud pärijal lasuvate le-
gaatide ja koormuste suhtes,

b) vara suhtes, milline pärandi jaga-
mise korral pärandile juurdearvamisele kuulub.

Kõik selles §-s toodu haarab ka legaate.

Muidu üldine juurdekasvuõiguse m õ i s t e⁵²
on täpselt sama nagu BES's - ja nimelt:kui mit-
me kaaspärija hulgast üks ei s a a v õ i e i t a -
h a pärandit vastu võtta ükskõik missugusel põh-
jusel, siis seetõttu vabanenud pärandiosa läheb
juurdekasvuõiguse alusel teistele kaaspärijatele
vastavalt nende pärandiosa suurusele.

Juurdekasvuõiguse üldiseks iseloomustuseks⁵³
lausub TsS järgmist:

1. Juurdekasvuõigus hakkab kehtima s e a d u -
s e enda jõul.
2. Juurdekasvuõigustatu ei tohi temast
k e e l d u d a.
3. Juurdekasvuõigus ei leia rakendamist:
 - a) kui väljalangenud pärijal on
a s e p ä r i j a,
 - b) kui väljalangenud pärija s u r e b
peale pärimisele kutsumist ja selle

⁵²Vt. TsS-eeln. § 833

⁵³Vt. TsS-eeln. §§ 834-836

pärimisõigus läheb edasi tema pärijatele.

4. Vabanenud pärandi saavad kaaspärijad k õ i g i sellel olevate k o o r m u s t e g a, eriti on alla kriipsutatud legaaside täitmise nõue.

Kõik nimetatud on meile tuttav juba BES'st.

Edasi tunneb TsS-eeln. juurdekasvu nii seadusjärgse, testamendijärgse ja lepingujärgse pärimise puhul, näidates juurdekasvuõiguse esinemist ka juhul, kus nii lepingu- kui ka testamendijärgsed pärijad on kutsutud koos pärima. Eraldi selgitatakse ka kaaslegataaride juurdekasvuõigust.

Väga lühidalt on üle saadud juurdekasvuõiguse käsitelust testamendijärgse pärimise korral. Nii on kogu see käsitelu kokku võetud § 839, milline kõlab : " Testamendijärgse pärimise korral tuleb juurdekasvuõiguse suhtes arvestada seda, kas üksikuile pärijaile on määratud igale e r i pärandiosa või on mõnele neist määratud ü h i n e pärandiosa. Ühise pärandiosa pärijad loetakse teiste pärijate suhtes üheks isikuks."

Kui nüüd mõni testamendijärgseist pärijaist välja langeb, kellele läheb siis ülejäänud osa?

Seadusejärgse pärimise⁵⁴ puhul langeb juurdekasv neile kaaspärijaile, kes oleksid saanud vastava pärandiosa siis, kui väljalangenut poleks olnud.

Lepingjärgsel pärimisel⁵⁵ saavad lepingjärgsed pärijad juurdekasvu vaid siis, kui mitmele neist oli määratud ü h i n e pärandiosa, ilma et lähem jagamiskord oleks esitatud. Muidu on alati seadusjärgsed pärijad juurdekasvuga soodustatavad, v.a. kui pärimislepingus oli teise-laadiline korraldus.

Testamendijärgsete ja lepingujärgsete pärijate koosesinemisel - testamendijärgsete pärijate väljalangemisel on jällegi seadusjärgsed pärijad õigustatud juurdekasvule.

⁵⁴Vt. TsS-eeln. §837

⁵⁵Vt. TsS-eeln. §840

Kaaslegataarid⁵⁶ võivad juurdekasvuõiguse osaliseks saada vaid siis, kui üks ja sama asi on antud mitmele legataarile nii, et osi p o l e määratud ja üks neist siis enne legaadiõiguse omandamist, s.o. asja jaotamist, välja langeb, olgu see siis surma või pärimiskõlbmatuse tõttu.

Need legataarid, kes on määratud ü h i s e-
le legaadi osale, omavad juurdekasvuõiguse esma-
joones, kui üks neist välja langeb.

Toodu ongi üldiselt kõik, mida pakub TsS-
eeln. juurdekasvuõigusest.

⁵⁶vt. TsS eeln. §842

§ 5. Juurdekasvuõigus BGB põhjal.

Nagu teada, on BGB tänapäeva saksa tsiviilõiguse alus, omades kehtivust aastast 1900. BGB kohta on antud terve rida õpperaamatuid ja toodud tema tekste küll kommentaaridega ja ilma.

BGB's on käsitletud juurdekasvuõigust võrdlemisi lühidalt. Selle lühida käsitelu põhjustab ka asjaolu, et saksa õiguses kõneldaks juurdekasvust (Anwachsung) vaid testamendijärgsete pärijate puhul. Seadusjärgse pärimise korral on asendatud see termin mõistega suurenemine (Erhöhung⁵⁷), kusjuures testamendijärgse pärimise puhul juurdekasv võrdub seadusjärgse pärimise puhul esinevale pärandiosa suurenemisele. Juurdekasvu pole saksa õiguses käsitletud lepingujärgse pärimise korral.

⁵⁷ Vt. Schaeffer-Wiefels, op.cit.lhk.26-"Bei Wegfall eines von mehreren gesetzlichen Erben vermeidet das Gesetz den Ausdruck "Anwachsung" und spricht nur von "Erhöhung der Erbteile".

Muide saksa õiguses on esitatud ka juurdekasvuõiguse definitsioon ja nimelt: Juurdekasv on ühe testamendis nimetatud pärija väljalangemise tagajärjel tema kaaspärijatele langev pärandiosa suurenemine⁵⁸.

Lähtudes definitsioonist - selgitame, kuidas testamendis nimetatud pärijad välja langevad. Küsimus on oluline, sest sel viisil tekib juurdekasvuõigus teistele kaaspärijatele. Selgitamisel näeme, et näit. 1) pärija surm enne pärandi avamist toob igal juhul kaasa tema väljalangemise.

Edasi selgub, et väljalangemine võib toimuda erandlikult ka peale pärandi avamist,

näit. 2) keeldumise korral, mille tagajärjeks on siis tagasiulatav pärimisõiguse kaotus.

⁵⁸Vt. Schaeffer-Wiefels, op.cit.lhk.26 - "Anwachsung (Akkreszenz) ist die bei Wegfall eines eingesetzten Erben eintretende Erhöhung der Erbteile der übrigen Erben.

Sureb pärija aga p e a l e pärandi avamist, siis surnu pärandiosa läheb edasi tema pärijatele ja ei lange tema kaaspärijate kasuks.

Samuti on võimalik juurdekasvuõiguse tekkinine 3) siis, kui mõni pärijaist oma osast l o o - bu b⁵⁹. Sellist moodust on käsitletud just pärandijätja järeltulijate vahel.

Loobumine ise peab sündima pärandijätja pärandusasjades pädevas kohtus. Seletus antakse avalikus tunnistamise vormis. Kohus peab vastavast loobumisest teatama üleelanud abikaasale ja teistele pärimisõiguslikele järeltulijatele.

Selline loobumine võib teostuda ka l e p i n - g u teel üleelanud abikaasaga ja teiste osaõiguslike järeltulijatega. Leping vajab kohtulikku või notariaalset tõestust. Kui järeltulija allub vanemlikule võimule v.eestkostele, siis loobumine leiab aset vaid eestkostekohtu nõusolekul.

⁵⁹Vt. BGB §1491 ja Palandt, op.cit. § 2094²

Loobumise tagajärjed on samad kui loobuja oleks surnud järeltulijateta loobumisajal.

Kui nüüd edasi küsime, millal juurdekasv üldse esineb. Leiame vastuse, et

1) siis, kui mitmed pärijad on nii nimetatud et nad seadusejärgse pärimise v ä l j a / s u l g e - va d⁶⁰ ja

2) kui pärandijätja pole juurdekasvuõigust k e e l a n u d⁶¹.

Kui mainitud nõuded on täidetud, siis kasvab ühe kaaspärija väljalangemisel v a b a n e v osa tema kaaspärijatele proportsionalselt viimaste osade suurusele.

Siinkohal tuleb rõhutada veel seda, et pärijad, kes on määratud ü h i s e l e pärandiosale⁶² on alati õigustatud juurdekasvule, kui mõni neist juhtub välja langema. Juurdekasvuõigus

⁶⁰vt. Schaeffer-Wiefels, op.cit.lhk 26 ja Palandt, op.cit.§ 2094^I ja BGB § 2094

⁶¹vt. Schaeffer-Wiefels, op.cit.lhk26 ja Palandt, § 2094^{III}

⁶²vt. Schaeffer-Wiefels, op.cit.lhk.26 ja Palandt, § 2094^I

astub muide ka nende juures enne teisi pärijaid jõusse.

Näide. Testament on koostatud järgnevalt: "A. saab $\frac{1}{3}$, B ja C teise kolmandiku minu pärandist." Siin ülejäänud $\frac{1}{3}$ langeb seadusjärgsetele pärijatele. Langeb näit. A välja, siis tema osa pärivad seadusjärgsed pärijad. Kui näit langeb B. välja, siis selletõttu vabanev osa läheb C'le, olid nad ju üheskoos määratud samale murdosale.

Igakord pole võimalik aga testamendi põhjal kindlaks teha, kas seadusjärgsed pärijad on välja lülitatud või ei, siis presumeeritakse, et pärandijatja soovis vabanenud osa anda seadusejärgsetele pärijatele.

Kui aga testaatori tahtest järeldub, et testamendijärgsed pärijad on tema a i n u k e s e d pärijad⁶³, siis ühe väljalangemisel vabanenud osa läheb teiste testamendijärgsete, mitte aga seadusjärgsete pärijate kasuks. Juurdekasv sünnib nende osadale vastavalt.

Näide: Pärandijatjal A. on ainukeseks seadusjärgseks pärijaks vend B. A'l on tehtud testament, millest ta C'le on määranud $\frac{1}{2}$, D'le $\frac{1}{4}$,

⁶³vt. Cosack, op.cit.lhk.752

E-le $1/8$ ning F'le ja G'le kummalegi $1/16$ pärandist. C sureb. Temale määratud $\frac{1}{2}$ pärandist läheb juurdekasvuõiguse põhjal D,E,F ja G'le. Pääle juurdekasvu näitavad nimetatute osad järgmist pilti; D'l $-\frac{1}{2}$, E'l $-1/4$, F'l ja G'l kummalgi $1/8$. Esineb nüüd veel juhus, et ka D,E,F enne pärandijätjat A'd surevad, siis kõigi nende osad langevad G'le, kes selviisil esialgsest $1/16$ osa pärijast muutub ainupärijaks. Seaduslik vend B jääb pärandist täitsa ilma.

On aga ainult osa varandust määratud testamendijärgsetele pärijatele, ülejäänud osa jäetud seadusjärgsetele pärijatele, nüüd testamendijärgsete pärijate väljalangemisel kasvab vabanenud osa seadusjärgsetele pärijatele⁶⁴. Testamendijärgsetest pärijatest võivad vaid need juurdekasvuõigust nautida, kes on määratud ühisele pärandiosale⁶⁵. Pärandijätja võib ka juurdekasvu keelata.

Näide: Pärandijätja A on teinud testamendi. Pärandijätja A seadusjärgse pärijana eksisteerib vend B. Edasi määrab testaator C'le $-\frac{1}{2}$, D'le $-1/4$, E'le $-1/8$ ja G'le $1/16$ pärandist. Seega on ilma jäetud pärija F. Nüüd jääb aga $1/16$ üle. Testaator pole ka väljendanud, et testamendijärgsed pärijad tema ainukesed pärijad on, nii siis seaduse põhjal langeb ülejäänud $1/16$ seadusjärgsetele pärijatele. Käesoleval juhul on aga olemas vaid üks seadusjärgne pärija, nimelt testaatori vend B., siis vabaks jääv

⁶⁴Vt. Cosack, op.cit.lhk.752

⁶⁵Vt. BGB § 2094

1/16 läheb temale. Sureb C.B'l on õigus juurdekasvule, testamendijärgsetel pärijatel aga pole. Juurdekasvuõiguse põhjal kasvab B osa 9/16-le. Kui D ja E surevad, ka nende vabanenud osad langevad B'le, kellel on juba 15/16 pärandist. G ainukesel testamendis määratud pärijana ei saa aga rohkem kui esialgselt talle määratud 1/16, juurdekasvuõigusega aga mitte midagi.

Teiseks oli juurdekasvuõiguse kehtimiseks vajaline pärandijätja keeldumine. Keelamine kui niisugune peab toimuma testamendi vormis, kuigi ei tarvitse olla selgesõnaliselt väljendatud. On näit. testaator öelnud: "Testamendis nimetatud pärijad ei tohi saada rohkem kui neile on määratud." Siis juurdekasv langeb seadusjärgsetele pärijatele.

Tuleb järgnevana tähendada, et esialgne pärandiosa moodustab koos juurdekasvava osaga ühise pärandiosa⁶⁶. Kui keegi keeldub juurdekasvu osa vastu võtmast, siis kehtib see keeldumine ka esialgse osa suhtes. Ainult legaatide, maksude ja tasukohustuste suhtes, millega väljalange-

⁶⁶Vt. Schaeffer-Wiefels, op.cit.lhk.26 - "der ursprüngliche Erbteil bildet zusammen mit dem angewachsenen Erbteil einen einheitlichen Erbteil, kann nur einheitlich ausgeschlagen werden.

nu või juurdekasvuõigusega soodustatud pärija on koormatud, moodustab juuretulev osa - e r i l i s e pärandiosa⁶⁷. Siinkohal on seadus kaitsnud⁶⁸ juurdekasvule õigustatud. Nimelt on kohustatud see juurdekasvava osaga saabuvaid koormusi täitma ainult juurdekasvava osa ulatuses.

Eriline pärandiosa eksisteerib ka siis, kui pärandijätja on ühe pärija nimetanud mitmele pärandiosale (kas siis mitmes teineteisele järgnevas ja üksteist vastastikku täiendavas testamendis või pärimislepingus) ja iga seesugune osa kehtib eraldi pärimisosana⁶⁹.

Näide: Kahest pärijast on kumbki $\frac{1}{2}$ -le pärandile, samal ajal on nad nimetatud ka vastastikku asepärijaks. Kui üks pärijatest langeb välja, teine pärib mõlemad pooled. Need mõlemad pooled kehtivad eraldi pärandiosana.

Edasi tuleb märkida, et asepärija nimetamine suleb välja juurdekasvuõiguse⁷⁰. Juurdekasvu-

⁶⁷Vt. Palandt § 2095 ja BGB § 1935

⁶⁸Vt. Palandt § 2095^I

⁶⁹Vt. Cosack, op.cit.lhk753

⁷⁰Vt. Palandt § 2099 ja Schaeffer-Wiefels, op.cit. lhk.27

õigus omab jõu alles siis, kui asepärija ära lan-
geb. Juhul kui asepärija on nimetatud mitmele kaas-
pärijale, siis kahtluse korral omab juurdekasv
mõju alles siis, kui kõik kaaspärijad on välja
langenud.

Saksa kirjanduses on juurdekasvu küsimust
puudutatud ka l e g a a t i d e⁷¹ juures. Ni-
melt esineb juurdekasv legaatide suhtes siis, kui
mitmele legataarile on legeeritud sama asi, siis
ühe legataari väljalangemisel, kas enne või pä-
rast pärandi avamist - läheb tema osa teistele
legataaridele. Juurdekasv leiab aset siis ka, kui
pärandijätja on igale tema osa määranud. Kui mitu
legataari on nimetatud ühele osale, leiab juurde-
kasv kõigepealt nende juures kasutamist.

Juurdekasvuõiguse põhjal legaadisajale lan-
gev osa kehtib nende legaatide ja maksude suhtes,

⁷¹Vt. BGB § 2158, 2159 ja Cosack, op.cit.lhk.840 -
näide - A.legeerib B'le ja C'le à 4000 Mk, D'le
ja E'le koos 8000 Mk. B ja D loobuvad legaadist.
C saab vaid temale määratud 4000 Mk, E omandab
aga temale ja D'le kooslegeeritud Mk.8000.-

millega nüüdne või väljalangenud legaadisaja koormatud oli - e r i l e g a a d i n a.

Uudne saksa õiguses on see, et saäl käsitletakse juurdekasvu ka ü h i n g u t e⁷² juures. Nimelt ühe osaniku lahkumisel ühingust kasvab temale kuuluv osa ühingu varast teistele ühinglastele. Selkorral on teised ühinglased kohustatud

- 1) väljaastujale välja andma asjad, millised see ühingule kasutamiseks oli andnud,
- 2) teda ühistest võlgadest vabastama,
- 3) temale maksma summa, millise ta oleks saanud juhul kui ühing tema lahkumise ajal oleks lõpetatud.

Nagu teada, võib pärija temale kuuluvat pärandiosa m ü ü a, Kui seesugusele pärijale peale müügilepingu sõlmimist saabub ühe kaaspärija väljalangemise tagajärjel, s.o. juurdekasvuõiguse põhjal, mingi pärandiosa, siis seda osa ei loeta

⁷²BGB § 738 ja Palandt, op.cit. § 738 ja Cosack, op.cit. lhk.461 - " Der Anteil des ausscheidenden Gesellschafters am Gesellschaftsvermögen wächst sofort mit seinem Ausscheiden den anderen Gesellschaftern an.

m ü ü d u k s⁷³ ja seda osa pole ka müüja kohus-
tatud andma pärandiostjale.

Sama kehtib peale juurdekasvuga saabunud
pärandiosa ka järelpärimise teel saadu ja eel-
legaadi suhtes.

Justiniuse § 23⁷⁴ tehti vahet le-
gaadi vastuvõtjate vahel, kes võisid
saada pärandiostjalt (s.t. keeleleagaadi
dilektantidele) või rekonjunktus
(keeleleagaadi mittesõbralisele kor-
ral) polnud legaadi osale õigustatud
seda vastu võtta, kui ta ei ole vastuvõtuga
sõbravõlde, laski see talle üle kanda koormus-
tega. Teisel juhul oli vastuvõtt küll sunduoluk,
aga sellest koormusteta.

⁷³Vt. BGB §2373

⁷⁴Vt. Schlegelbeger, op.cit. lmk. 211

§ 6. Juurdekasvuõigusest loobumine.

Siinkohal on huvitav jälgida asjaolu, kas juurdekasvule õigustatu peab oma õigust kasutama või mitte? Sellele küsimusele on vastatud mitmeti.

Justinianuse õiguses⁷⁴ tehti vahet legaadi vastuvõtmisel selle järgi, kas esines re et verbis conjunctus (s.t. kaaslegaadid olid nimetatud ühes lauses) või re conjunctus (kaaslegaadid mitmes lauses). Esimesel korral polnud legaadi osale õigustatu kohustatud seda vastu võtma, kui ta aga siiski vastuvõtuks soovi avaldas, läks osa talle üle koos koormustega. Teisel juhul oli vastuvõtt küll sunduslik, aga selle eest koormusteta.

⁷⁴Vt. Schlegelberger, op.cit. lhk.241

BES's üldpõhimõtteliselt ei võinud juurdekasvust loobuda⁷⁵. Erandina aga esinesid järgmised juhud:

- a) testamendijärgsed pärijad Eesti- ja Liivi õiguses olid õigustatud loobuma⁷⁶, samuti
- b) kaskaaslegataarid⁷⁷.

Uues TsS-eelnõus kehtib jällegi nõue, et juurdekasvuga õigustatu ei tohi juurdekasvuõigusest keelduda⁷⁸.

Saksa õiguses on üldine põhimõte, et esialgne ja juurdekasvav osa moodustavad vastuvõtu

⁷⁵Vt. BES § 2880 - " Das Anwachsungsrecht tritt von Rechts wegen ein.....Der dazu Berechtigte darf es nicht ausschlagen.
ja BES § 2897

⁷⁶Vt. BES § 2899

⁷⁷Vt. BES § 2904 - " Auch sind die Collegatare befugt das Recht (Anwachsungsrecht) auszuschlagen".

⁷⁸Vt. TsS eeln.§ 835

ja keeldumise suhtes ühe pärandiosa⁷⁹. Seega siis, kes loobub juurdekasvavast osast, peab loobuma ka esialgsest pärandi osast⁸⁰.

Tšiili õigus lubab juurdekasvavast osast loobuda ja siiski esialgset osa vastu võtta. Ei tohi esineda aga vastupidine nähe, kus juurdekasvavat osa soovitakse vastu võtta, esialgsest osast aga keeldutakse⁸¹.

Portugal⁸² võimaldab sellevastu juurdekasvavast osast loobuda siis, kui sellel osal asetsevad erilised koormused. Keeldumine põhjustab juurdekasvu o s a k s l a n g e m i s t neile, kes nende koormuste kaudu on s o o d u s t a t u d.

Ülaltoodu on õige huvitav küsimus juurdekasvuõiguse rakendamise puhul.

⁷⁹Vt. Schlegelberger, op.cit. lhk.241

⁸⁰Vt. Schaeffer-Wiefels, op.cit. lhk.26- " Der ursprüngliche Erbteil bildet zusammen mit dem angewachsenen Erbteil einen einheitlichen Erbteil, kann also nur einheitlich ausgeschlagen werden.

⁸¹Vt. Schlegelberger, op.cit. lhk.242

⁸²Vt. ibid.

L Ö P P S Ö N A .

1. Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und 21 ergänzenden Gesetzen und Verordnungen, München u. Berlin, 1933 (203)

2. H. Juurdekasvuõiguse käsitlemisel selgus, et ta omas tähtsust just pärandi jagamisel mitme pärija olemasolu korral.

Eelpooltoodud käsitelu põhjal võib väita, et näilisel kõrvalise tähtsusega momendina võib juurdekasvuõigus üksikutele pärijatele langenud pärandiosi mitmeti mõjustada. Varasemal ajal oli ta mõjulepääs sõltuv peaaegu ainuüksi seadusest, sest ei pärandijätja võinud ta tulekut keelata ega pärija temast loobuda. Praegu on tema saabumine seatud sõltuvusse pärandijätja suvast - kui see pole aga sõnaselget keeldu tarvitanud - on juurdekasvuõigus jäänud seadusjärgsete ja ühisele osale määratud pärijate soodustajaks ja peaks leidma universaalsele suktsessioonile toetuya õigusena rakendamist ka tulevikus.

OSUNDATUD TEOSED:

1. Bürgerliches Gesetzbuch mit Einföhrungsge-
setz und 21 ergänzenden Gesetzen und Verord-
nungen,..... München u. Berlin, 1938 (BGB)
2. H.v.Bröckner " Liv-, Est- und Cur-
ländisches Privatrecht "
Dorpat, 1902 (BES)
3. Konrad C o s a c k " Lehrbuch des Deutschen
bürgerlichen Rechts, " Zweiter Band.
Jena, 1913
4. Dr. Carl E r d m a n n " System des Privatrechts
der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland"
Dritter Band..Erbrecht
Riga, 1892
5. Dr. Otto P a l a n d t " Bürgerliches Gesetz-
buch " Beksche Kurz-Kommentare 7. Band.
München u. Berlin 1942
6. C. S c h a e f f e r u. J. W i e f e l s-
"Bürgerliches Recht. Erbrecht mit Grundzügen
des Anerbenrechts". 5. Band.
Leipzig, 1942
7. Dr. Franz S c h l e g e l b e r g e r
" Rechtsvergleichendes Handwörterbuch für das
Zivil- und Handelsrecht des In- und Auslandes"
Zweiter Band. Berlin, 1929
8. R. S o h m - L. M i t t e i s - L. W e n g e r
"Institutionen" (Geschichte und System des
römischen Privatrechts)
München u. Leipzig, 1923
9. TsS-eelnõu - 1939